

COVID 19 Mücadelesinde Şeffaflık ve Doğru Bilgilendirmenin Gerekliliği

[The Necessity of Transparency and Accurate Information in the Fight Against COVID 19]

¹Sarp Üner, MD, PhD¹

¹ Lokman Hekim Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD, Ankara, Türkiye

Sorumlu Yazar / Correspondence Address:

Sarp Üner, MD, PhD

Lokman Hekim Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD, Ankara, Türkiye

E-mail: sarpuner@gmail.com

Geliş tarihi / Received: 17.01.2021

Kabul tarihi / Accepted: 22.01.2021

Elektronik yayın tarihi: 18.03.2021

Online published

Anahtar Kelimeler / Keywords: Yok.

Kısaltmalar / Abbreviations: Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ).

Künye / Cite this article as: Üner S. COVID 19 mücadelesinde şeffaflık ve doğru bilgilendirmenin gerekliliği. *Emerg Aid Disaster Science*. 2021;1(1):1-2.

Copyright holder Journal of Emergency Aid and Disaster Science

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License. This is an open Access article which can be used if cited properly.

Geçtiğimiz yılın Ocak ayında yeni yeni duymaya başladığımız nedeni belirsiz zatürre vakaları 16 Ocak 2021 tarihi itibari ile küresel olarak 92.5 milyondan fazla kişinin hastalanmasına ve 2 milyondan fazla kişinin ölmesine neden oldu.¹ Bütün dünyayı olduğu gibi ülkemizi de etkileyen, yeni ortaya çıkan bu bulaşıcı hastalık Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından 11 Mart 2020 tarihinde pandemi olarak ilan edildi. Böylece SARS (2003), kuş gribi (2007), domuz gribi w(2009), MERS (2012), Influenza A H7N9 (2013), Ebola (2014), Zika'dan (2015) sonra COVID-19'da yakın dönem salgınları arasında ilk sıraya yerleşti.

Türkiye'de pandemi karşısında alınacak tedbirlerle ilgili olarak hazırlanan kuş gribi,² influenza pandemisi³ ile ilgili yayınlanan genelgeler ve 2019 tarihinde yayınlanan Pandemik Influenza Ulusal Hazırlık Planında⁴ belirttiği üzere risk altındaki nüfus için doğru bilgilendirme yapılmalı ve iletişim önlemleri alınmalıdır.

Türkiye'de ilk vakanın saptanmasını takiben 11 Mart 2020'den günümüze kadar geçen 10 ayı aşkın sürede 2.380.445 vaka ve 23.832 ölüm gerçekleşti.⁵ Sağlık Bakanlığı ilk günden itibaren turkuaz renkli bir tablo ile salgın ile ilgili verileri kamuoyu ile paylaşmıştır. Bu süreçte gösterilen şeffaflık ve doğru bilgi paylaşımı, bilim kurulunun kurulmuş olması, bilimsel rehber ve hasta yönetimi hazırlıklarının zamanında yapılarak kamuoyu paylaşılması salgını yönetimi açısından toplumda önemli bir güven yaratmıştır.

Haziran ayı sonuna kadar sadece toplam ve günlük test, vaka, ölüm ve iyileşen sayıları ile toplam yoğun bakım ve entübe hasta sayıları topluma duyurulmuştur. Ancak kamuda görevli il yöneticilerinin, hastane başhekimlerinin medyada yer alan açıklamaları ile bağımsız bilim insanlarının, meslek örgütlerinin, uzmanlık derneklerinin ya da sivil toplum

kuruluşlarının yaptığı araştırma ve değerlendirmeler ışığında paylaşılan verilerin tutarsızlığı kamuoyunda yetersiz ve kasıtlı eksik verilerin paylaşıldığı konusun gündeme getirmiş ve eleştiriler artmıştır. Bu eleştirilerin ışığında Sağlık Bakanlığı 29 Haziran tarihi itibari ile "COVID-19 Günlük Durum Raporu" ve 30 Haziran tarihi itibari ile haftalık "COVID-19 Durum Raporu" ile veri paylaşımını genişletmiştir.⁵ Günlük raporlarda İBBS-1, cinsiyet ve yaş grubuna göre yeni COVID-19 vaka sayıları yer alırken haftalık raporlarda aynı gruplarda sınırlı morbidite ve mortalite hızlarını içermektedir. Türkçe ve İngilizce hazırlanan bu raporlar kamuoyunu bilgilendirme ve verilerin şeffaf paylaşımı açısından ilerleme yönünde bir adım olarak değerlendirildi ve ileri günler için umut veren bir gelişmeydi.

Maalesef beklenen olmadı veri paylaşımında şeffaflık artmadı aksine bir ay sonra 29 Temmuz 2020 tarihinden itibaren turkuaz tabloda kerameti kendinden menkul değişiklikler yapıldı. Tabloda yer alan vaka sayısı hasta sayısı ile değiştirildi. Bunun yanı sıra toplam yoğun bakım ve entübe hasta sayıları tablodan çıkarılarak hastalarda zatürre oranı ile ağır hasta sayısı paylaşılmaya başlandı. Bu yeni paylaşımların ne anlama geldiği, bilimselliği, gerekçesi konusunda tartışmalar giderek arttı. Paylaşılan hasta ve ölüm sayılarının da çok önemli tutarsızlıklara neden olduğunun sık sık gündeme geldiği bir dönemde Sağlık Bakanı Sayın Koca 30 Eylül tarihinde düzenlediği basın toplantısında "Test sonucu pozitif çıkanların her biri bir vakadır. Bunların büyük kısmı belirti göstermeyen taşıyıcılardır. Kalan kısmı ise hastalık bulgusu olup tedavi altına alınan hastalardır. Bir kısmını evde, önemli bir kısmını da hastanede takip ve tedavi ediyoruz. Hastanede tedavi altına aldıklarımızı ayrıca yatan hasta olarak raporluyoruz" sözleriyle aslında gerçek vaka sayılarını paylaşmadıklarını kabul etti.⁶ İki aydan daha fazla bir sürede kamuoyunu işgal eden bu durum Sağlık Bakanı Sayın Koca'nın 11

Mart'tan bu yana görülen toplam vaka sayısını 1 milyon 748 bin 567 olduğunu Aralık ayının ikinci haftasında açıklamasıyla netleştirdi.⁷

Veri paylaşımı ile ilgili sorunlar uluslararası alanda da dikkati çekmiştir. Halka açık kaynaklardan araştırılan 400.000'den fazla veri noktasıyla 200'den fazla ülkenin COVID-19 verilerini inceleyen bağımsız bir kuruluşun yaptığı analizlere göre oluşturulan bir endeks (Covid Data Transparency Index-CD-TI) ile ülkelerin pandemi sırasında verilerini nasıl yönettiklerini ve bu bilgileri ne kadar şeffaf ve güvenilir bir şekilde paylaştıkları incelenmektedir. Endeks, dört ana alanda verinin- kapsam, şeffaflık, yönetim ve kullanım- 40'tan fazla değişkenin değerlendirilmesi ve derecelendirilmesiyle formüle edilmiştir.⁸ Türkiye bu endekse göre 100 ülke arasında 97. sırada yer almaktadır. Toplamda sadece %18,7 puan alan ülkemiz pandemide on ayın sonunda ülkelerin ulaşması beklenen %70 seviyesinin önemli ölçüde altına kaldı.

Temmuz ayında yapılan vaka tanımı ve bildirim değişikliği ardından Eylül sonu ve Aralık başında yapılan açıklamalar gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde sürecin baştan itibaren izlenmesinde kopukluklara neden olmuş ve şüphe ve güven kaybını da beraberinde getirmiştir. Başarılı salgın yönetiminde önlemlerin zamanında ve yerinde alınması ile şeffaf, doğru, etkin bilgilendirme yapılarak, güven sağlama, toplumdaki algıyı ve davranışları yerinde ve doğru biçimde izleyerek yürütme gereklidir. Salgın kontrolünde yöneticilere ve karar vericilere güven, halkın kurallara uyumu konusunda çok önemli, etkili ve elzemdir.

Vaka ve ölüm sayıları, bunların yaşa, cinsiyete, mesleğe ve risk durumuna göre dağılımları, bölgesel ve il düzeyinde dağılım. Kaç kişiye test yapıldığı, kimlere ne amaçla test yapıldığı, alınan önlemlerin nedenleri, alınan önlemlerin vaka ve ölüm sayılarına etkileri gibi, birçok bilinmez içinde salgın mücadelesi sürdürülmeye çalışılmaktadır. Daha başarılı bir salgın

mücadelesinin için risk altındaki nüfusa doğru bilgilendirmenin ne ölçüde yapıldığı ve gerekli iletişim önlemlerinin ne derece alındığı mutlaka irdelenmelidir. Salgının başarılı bir şekilde kontrol edilmesini sağlamak için COVID-19 salgın yönetiminde tüm seviyelerde güçlü, şeffaf ve hesap verebilir liderlik ve iletişim stratejileri çok önemlidir.

KAYNAKLAR

1. WHO. WHO Coronavirus Disease (COVID-19) Dashboard | WHO Coronavirus Disease (COVID-19) Dashboard. Accessed January 26, 2021. <https://covid19.who.int/>
2. Resmi Gazete. *Küresel Bir Grip Salgını (Pandemi) Konusunda Yapılması Gereken Hazırlıklar ile İlgili 2006/23 Sayılı Başbakanlık Genelgesi.*; 2006. Accessed January 26, 2021. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/08/20060823.htm>
3. *Küresel Grip Salgını (Pandemi).*; 2019. Accessed January 26, 2021. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/04/20190413-7.pdf>
4. T.C.Health Ministry. *Pandemik İnfluenza Ulusal Hazırlık Planı.*; 2019. https://www.grip.gov.tr/depo/saglik-calisanlari/ulusal_pandemi_plani.pdf
5. T.C. Sağlık Bakanlığı. COVID-19 Bilgilendirme Sayfası. Accessed January 26, 2021. <https://covid19.saglik.gov.tr/>
6. Anadolu Ajansı. Sağlık Bakanı Koca: Her vaka hasta değildir. Accessed January 26, 2021. <https://www.aa.com.tr/tr/koronavirus/saglik-bakani-koca-her-vaka-hasta-degidir/1991187>
7. Cumhuriyet Gazetesi. Fahrettin Koca, salgının başından bu yana görülen toplam vaka sayısını açıkladı. Accessed January 26, 2021. <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/fahrettin-koca-toplam-vaka-sayisini-acikladi-1797734>
8. Total Analysis. Accessed January 26, 2021. <https://www.totalanalysis.com/Covid19/TAIndex>